

Kvinner i akademia – nei takk!

De første kvinnene som gikk på universitetet, studerte fag som matematikk, fysikk og geologi. Andre fag ble oppfattet som ukvinnelige. **TEKST** KJERSTIN GJENGEDAL

Da norske kvinner fikk lov av Stortinget til å ta artium i 1882, var det mest fordi politikerne hadde viktigere ting å tenke på akkurat da enn å nekte kvinner å studere. Men det manglet ikke på motforestillinger. Kvinner var ikke fysisk utrustet for intellektuelle anstrengelser. Undervisning sammen med menn ville stride mot kvinners sømmelighetsfølelse. Hele samfunnsordenen bygde på forestillingen om at kvinner og menn hadde ulike egenskaper og fylte ulike roller.

Kvinner senket prestisjen

Det medisinske fakultet hevdet at kvinner var for svake til å greie legeryrket, og hvis de trengte å få utløp for sitt naturlige anlegg for omsorgsarbeid, kunne de jo bli sykepleiere eller jordmødre. Motstanden hindret likevel ikke at mange av de første kvinnelige studentene tok medisin og ble leger.

– Medisinerne var redde for at hvis kvinner kunne være leger, ville folk tro at legeryrket ikke var noe vanskelig, og prestisjen og lønnen ville falle, sier professor emerita

Ida Blom, Norges første professor i kvinnehistorie. Etter at hun ble ansatt ved Historisk institutt ved UiB på begynnelsen av 60-tallet, var hun i flere år den eneste kvinnen ved instituttet.

Dessuten var universitetet ment å være en utklekkingsanstalt for embetsmenn, og det kunne kvinner dengang ikke bli. Derfor var det få kvinner som valgte prestisjefylte embetsmannsfag, som juss og teologi. Slike fag ble regnet som spesielt ukvinnelige, siden de krevde en prinsippfasthet og moralsk likevekt som kvinner manglet fra naturens side. Da var det bedre å studere naturvitenskap.

Det var først etter at flere banebrytende oppdagelser på begynnelsen av 1900-tallet økte naturvitenskapenes makt og prestisje, at disse fagene ble mindre egnet for kvinner.

Professoren som ikke kom til Bergen

Bergen fikk ikke universitetet før etter andre verdenskrig, og hadde ikke mye å tilby kvinnelige akademikere rundt forrige århundreskifte. Den første norske kvinnen som tok

en naturvitenskapelig doktorgrad, Elizabeth Stephansen fra Bergen, dro til Sveits for å studere. Der var studietilbudet i matematikk og andre realfag bedre enn i Oslo. Det var ingen akademiske stillinger tilgjengelig i hjembyen, og hun ble etter hvert dosent ved Landbrukshøgskolen på Ås. I Bergen var skoleverket den naturlige arbeidsplassen for kvinner med intellektuelle tilbøyeligheter, og da Elise Hambro i 1926 ble rektor på U.Pihls pikeskole, var hun den første kvinnelige rektor i landet.

Likevel kan Bergen ta deler av æren for at Norge fikk sin første kvinnelige professor. Zoologen Kristine Bonnevie ble ansatt ved universitetet i Oslo i 1900, og gjorde etter hvert alt som hørte med til en professorstilling, men professortittel fikk hun ikke. Til slutt ble hun lei og søkte en professorstilling ved Bergen Museum. Det var en privat forskningsinstitusjon, og dermed gjaldt ikke de statlige reglene for embetsmannsutnevning. Da det gikk opp for kollegene hennes i Oslo at de kunne bli nødt til selv å utføre alle oppgavene de hadde lempet over på ▶

PIONER: Bergenser Mary Ann Elizabeth Stephansen var den første norske kvinnen med realvitenskapelig doktorgrad, i 1896. Hun var lærer ved Bergen katedralskole og seinere ved Norges Landbrukshøgskole på Ås. Stephansen gjorde også, i likhet med flere andre kvinnelige forskerpionerer, en viktig innsats under 2. verdenskrig.

► hennes skuldre i årenes løp, tok det ikke lang tid før Stortinget vedtok at kvinner kunne bli embetsmenn, og Bonnevie ble professor i Oslo i 1912.

Dyktige, men ikke etterspurte

Med innføringen av kvinnelig stemmerett 1913 trodde dermed mange at kvinnesaken var vunnet, og at det ikke lenger var behov for akademiske

kvinneorganisasjoner. Siden 1882 hadde kvinner fått tilgang til den ene arenaen etter den andre, og de hadde vist at de var dyktige.

– De første kvinnene som benyttet seg av muligheten til å studere, var nok spesielt motiverte, og de fikk spesielt gode karakterer. Det gjør de også i dag, men nå blir det framstilt som et problem, sier Ida Blom.

Men etter første verdenskrig skrumpet arbeidsmarkedet inn på nytt. Økonomisk dårlige tider gjorde at arbeidsledigheten økte, og særlig gifte kvinner sto langt bak i køen – de var jo allerede forsørget, og måtte ikke stå i veien for arbeidsledige menn. Mange kommuner vedtok å begrense kvinners tilgang til lønnet arbeid.

– Husmorideologien kom for fullt på 30-tallet og varte til langt inn på 60-tallet, og det ble mindre attraktivt for kvinner å bli akademikere. Jeg husker at ett av motargumentene mot barnehageutbygging var at det var bedre at kvinnene brukte tiden på å passe barn, enn på å sitte og drikke kaffe. Men vi må huske at husmorrollen den gangen var en

heltidsjobb. Det var tungt å sørge for renhold og matlaging før man fikk de mange hjelpemidlene vi har i dag.

Siden 70-tallet har norske kvinner for alvor inntatt academia. Hundre år etter utnevningen av vår første kvinnelige professor, er det umulig å hevde at akademisk innsats er ukvinnelig. Samtidig er det ikke uvanlig å møte argumenter som at enkelte

typer fag, for eksempel matematikk og fysikk, ikke ligger for kvinner. Enkelte gamle forestillinger henger fortsatt igjen. ◦

Kilder:

Minervas døtre (2005)
Norsk biografisk leksikon
Ida Blom
Elisabeth Haavet

Kvinnelige UiB-pionerer (og en som nesten ble det)

